

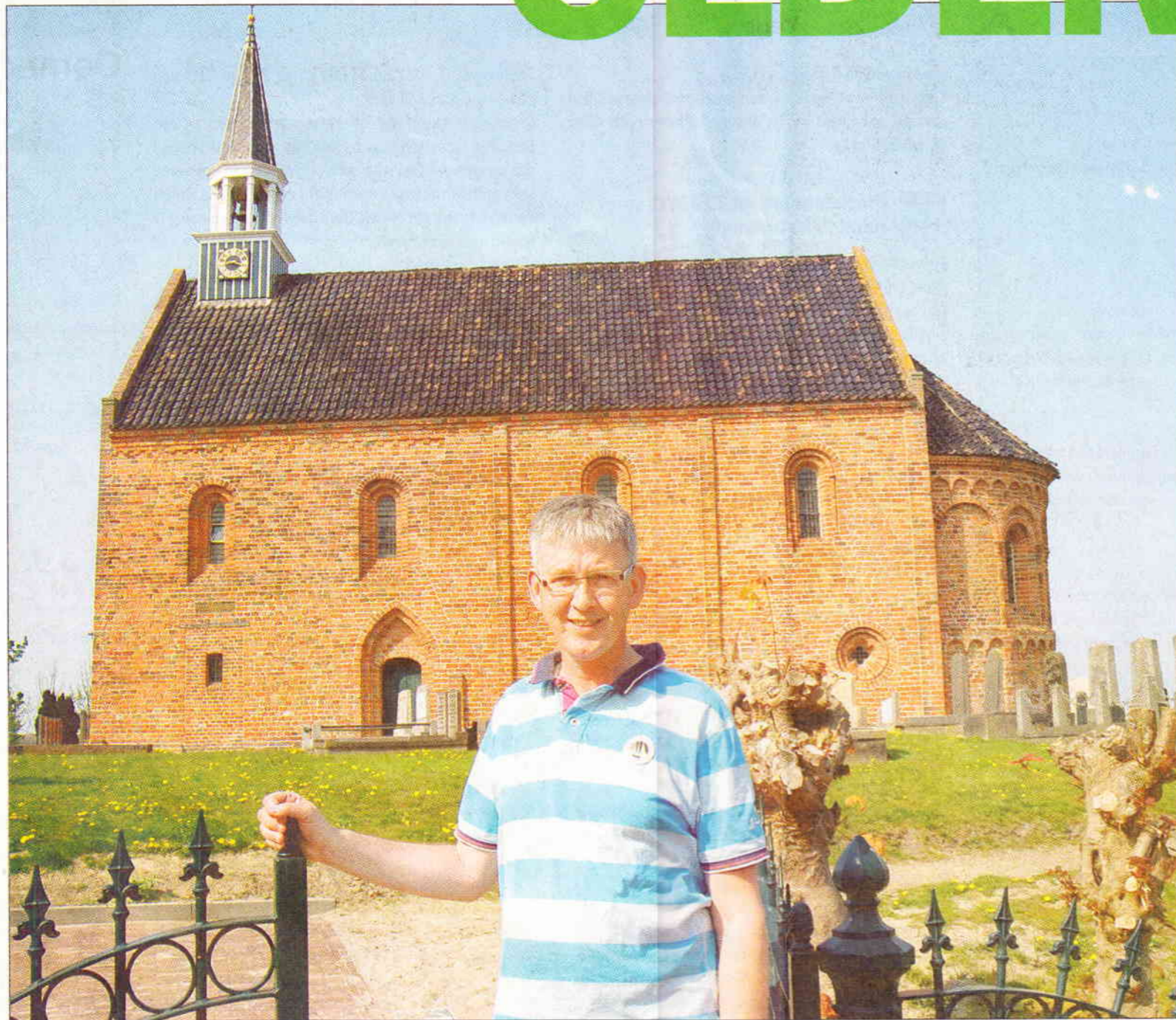
Historie kerk **OLDENZIJL** in boekvorm

OLDENZIJL - Komt laet ons opgaen tot den Bergh des Heeren tot den Huyse des Godts Jacobs opdat Hij ons Leere van Syne Wegen ende dat wy wandelen in Syne Paden. Deze tekst staat te lezen op de Nicolaaskerk van Oldenzijl. De kerk heeft de afgelopen maanden volop in de belangstelling gestaan en dat had alles te maken met de opknappbeurt die het godshuis heeft ondergaan. Een van de hoogtepunten was de presentatie van een boek van de hand van Teun Juk over deze kerk die zo prachtig in het landschap staat en een historie heeft, die eeuwenlang teruggaat. De oud-Meister schreef al eens eerder een boekwerkje over de Nicolaaskerk, maar dat had een andere achtergrond. „Ik ben in deze kerk getrouwd en heb toen een boekwerkje gemaakt, dat de bruiloftsgasten als cadeautje meekregen.”

door Peter Fokker

Dat was in 1984. Het verscheen in een oplage van tweehonderd. „Daarna heb ik me er steeds meer in verdiept en altijd het idee gehad om bij ons 25-jarig huwelijk weer een boekje over de kerk te maken. Door het overlijden van mijn schoonmoeder is het echter allemaal wat vooruit geschoven. Twee jaar geleden, bij de overdracht van de kerk aan de stichting die het gebouw nu beheert, heb ik beloofd: ik kom hier weer terug met een boekje.”

Juk deed de afgelopen jaren onderzoek naar de kerk en raadpleegde daarvoor diverse bronnen, zoals het Rijksarchief en Monumentenzorg. „Verder heb ik allerlei literatuur gelezen en ben ik zelf geregeld gaan kijken. Je ziet dan bepaalde verbanden in de bouw en verbouw van de kerk. Ik zie de kerk het liefst als de zon op de oostkant schijnt. Die orangerode kleur schittert dan in de zon, dat

■ Teun Juk voor de Nicolaaskerk in Oldenzijl, het is zijn favoriete zijde met de vrolijk rood-oranje baksteen.

geeft je meteen een vrolijk gevoel.” De andere kant van de kerk is inderdaad van een veel somberder kleur. Een rondje om de kerk levert bij nadere beschouwing al veel informatie op. Juk wijst aan waar de verschillende verbouwingen hebben plaatsgevonden en laat zien dat de bouwers op bepaalde plekken oude stenen hebben hergebruikt. „Hier en daar zijn echte misbaksels te zien. Het westelijk deel van de kerk is ooit heropgebouwd. Waarom dat is ge-

weest, is niet helemaal duidelijk. De kerk is ooit overwelfd geweest. Misschien is er sprake geweest van weerselementen. We weten dat de Menkemaborg in Uithuizen in het begin van de vijftiende eeuw vernield werd, mogelijk dat ook de Nicolaaskerk destijds is getroffen. Daarna is het westelijke deel herbouwd en dat is op een veel soberder manier gebeurd”, aldus Teun Juk. Hij kan lyrisch worden over de bouwstijl van de kerk die hoog bo-

ven het landschap uittorent en een prachtig tijdsbeeld vormt. Het is een kerk met historie. „Hier begint de middeleeuwse architectuur van het Groninger land. Duidelijk is dat hier een aantal bijzondere bouwmeesters bezig is geweest. De bouw vond namelijk plaats in dezelfde periode dat ook het klooster in Rottum is gebouwd. Mogelijk is een deel van dat bouwteam ook hier aan het werk geweest. Het is zelfs zeer aannemelijk. Dat kun je opmaken uit bepaalde facetten

van de bouw. Er zijn duidelijke stijlovereenkomsten.”

Albayda

De Uithuizer familie Albayda was belangrijk in deze regio en heeft vermoedelijk aan de basis gestaan van de bouw van de kerk, aan het eind van de twaalfde eeuw. In Oldenzijl bezat de rijke familie onder andere de Albaydaheerd, waar nu de boerderij Oldenzijlsterweg 2 is te vinden. De kerk, de bijbehorende kerkenboerderij, de weem, de

kosterij, de Albaydaheerd en een tweede heerd vormden destijds een aaneengesloten complex. „Dit alles wijst erop dat de kerk van Oldenzijl gesticht is op grond van de familie Albayda”, aldus Juk. In de jaren tussen de bouw van de oorspronkelijke kerk en nu is er het nodige veranderd. „De kerk van 1940 is ook heel anders dan die van 1954. Er is een soort modelkerkje van gemaakt. De kerk was ooit bepleisterd, dat kun je op sommige plekken aan de buitenkant nog goed zien. In al die jaren hebben verschillende mensen hun stempel op de kerk gedrukt. Een kwestie van tijd en hernieuwde inzichten”, legt Teun Juk uit. „Iedereen wil er zijn eigen interpretatie aan geven. Als je met dit boekje de kerk rondgaat, kun je de verschillende zaken beter duiden.” Het boekje, dat in een oplage van 500 stuks is verschenen, is in de kerk van Oldenzijl verkrijgbaar en kost slechts zeven euro.

Oldenzijl betekent letterlijk de nederzetting bij de oude sluis. Dat de kerk op een hoger gelegen gebied is gebouwd, is volgens Juk logisch. Van dijken op Deltahoogte had toen nog nooit iemand gehoord en het water kwam dan ook wel hoger dan gewenst. De kerk en het terrein eromheen fungeerden dan als toevluchtsoord voor de bewoners van het gebied. „En dat de kerk wat hoger stond, betekent ook dat de afstand tot de Almachtige wat korter was. Je moest er een beetje moeite voor doen om er te komen, gecombineerd met een praktische oplossing: het houden van droge voeten. Het zal ook tijdens de Kerstvloed van 1717 dienst gedaan hebben als toevluchtsoord.” Dat een klein plaatsje als Oldenzijl over een kerk beschikt, is niet echt verwonderlijk. „Twaalf tot vijftien boerderijen waren al voldoende voor een eigen kerk en pastoor”, weet Teun Juk. „Om de 3,5 kilometer vind je hier in de regio wel een kerk. Het moet destijds een welvarende periode zijn geweest, want veel kerken stammen uit die tijd. Het was blijkbaar hoogconjunc-

tuur.” Hoe lang de bouw van een kerkgebouw in beslag nam, was heel wisselend. „Dat lag aan de beschikbaarheid van de hoeveelheid baksteen. Dat was cruciaal. Het gebeurde ook wel dat de stenen op locatie werden gebakken. Dan werden er veldoventjes neergezet. Waar deze stenen vandaan komen, is niet bekend. Het zou steen kunnen zijn uit de omgeving van Rottum. Daar is veel steen vandaan gekomen.” Opvallend zijn de verschillende versieringen die her en der te zien zijn. Zo is er op de oostkant bij goed kijken een mensengezichtje te zien op een van de kraagsteen-tjes. Het heeft tot de nodige speculaties geleid bij de mensen die onderzoek naar de geschiedenis van de kerk hebben gedaan. „Mogelijk een verbeelding van de bouwmeester of stichter?” valt in het boekwerk van Teun Juk dan ook te lezen.

Ziet de kerk er van de buitenkant imposant uit, de binnenzijde is een stuk bescheidener van opzet. Toch is hier ook een hele geschiedenis aan verbonden, die door Juk tot in detail wordt uitgelegd in dit met fraaie foto's en verduidelijkende tekeningen verlichtte boekwerk. Het kerk had geen orgel, zoals de godshuizen in de omtrek die wel hebben en dan ook nog van vermaarde orgelbouwers, maar een Frans harmonium. Dit was afkomstig uit gebouw Rehoboth in Uithuizermeeden en werd er tijdens de restauratie in 1950-1952 geplaatst. In 2001 kreeg de kerk haar eigen orgel, een eenvoudig kistorgel dat eigenlijk bedoeld was voor de gereformeerde kerk in Spijk. Het werd daar vanwege de klankkleur echter niet passend geacht en kwam in Oldenzijl terecht. Het past in het sobere interieur van de kerk, net als het bescheiden luiddokje dat alleen de naast omwonenden op de hoogte houdt van de uren. Gebeier op het vlakke Noord-Groninger land is aan de Oldenzijlster kerk niet besteed. Dat hoeft ook niet, het gebouw heeft van zichzelf uitstraling voldoende.